

Lunds Universitet
Sociologiska institutionen
Författare: Jennie Wallden
Uppsats Soc 344, 41-60 p
Vårterminen 2001

Swedish-American eller amerikasvensk

▪ **en kvalitativ studie om tio utlandssvenska kvinnors**

identitet och förhållande till Sverige

Handledare: Katarina Sjöberg

Jag skulle vilja uttrycka ett stort tack till alla de hjälpsamma, fantastiska kvinnorna som ville medverka i denna studie. Ni har berikat mitt liv på många sätt.

Jag skulle även vilja tacka SWEA och Svenska Kyrkan som hjälpte mig på vägen att finna de intervjupersoner som medverkar i denna uppsats.

Ett speciellt tack till Mona Johnsson som hjälpte mig på många sätt och vis, både under materialinsamlingen under min fältstudie och genom att dela med sig av sin livserfarenhet och goda humor.

Utan er hade aldrig detta arbete kommit till.

ABSTRACT

Författare: Jennie Walldén

Titel: Swedish-American eller amerikavensk - en kvalitativ studie om tio utlandssvenska kvinnors identitet och förhållande till Sverige

Uppsats Soc 344, 41-60 p

Sociologiska institutionen, vårterminen 2001

Det ligger en mångtydighet att ha sitt ursprung i ett land men bo i ett annat. Ursprungslandets vardagsliv med symboler och kultur omger inte individen som flyttat till ett annat land. Syftet med denna uppsats är att få en förståelse för hur utlandssvenska kvinnor i New York uppfattar sin kulturella identitet och hur deras förhållande till Sverige ter sig. Genom kvalitativa intervjuer med 10 svenskfödda kvinnor, som bott utomlands i många år, försökte jag att få en inblick i problematiken i deras kulturella identitetssituation och relation till Sverige. Jag har med hjälp av relevanta sociologiska och etnologiska teorier kring kulturell identitet, försökt att binda samman resultaten från min fältstudie till en analys. I denna fann jag att de utlandssvenska kvinnorna i New York inte identifierar sig till fullo med varken vanliga svenskor eller amerikanskor. Även om inte alla kände varandra, kände de däremot en identitetssamhörighet som svenskor som lämnat Sverige för att leva i New York. De delade många erfarenheter med varandra, samtidigt som de hade det gemensamma ursprunget. Kvinnornas relation till Sverige var komplicerad och de både närmade sig till och distanserade sig från det gamla hemlandet av olika grad. Det som upplevdes som positivt höjde man till höjderna med en medveten nostalgi samtidigt som man inte hade glömt det som man upplevde som negativt. De olika beröringspunkterna var varierande bland kvinnorna, men de delade många känslor och erfarenheter kring problemet.

1 INLEDNING.....	6
1.1 BAKGRUND	6
1.2 PROBLEMOMRÅDE.....	6
1.3 SYFTE.....	7
1.4 FRÅGESTÄLLNINGAR.....	8
1.5 UTFÖRANDE OCH UPPLÄGGNING.....	8
2 METOD.....	9
2.1 METODBAKGRUND.....	9
2.1.1 SWEA - SWEDISH WOMEN´S EDUCATIONAL ASSOCIATION INTERNATIONAL.....	9
2.2 KVALITATIV METOD	11
2.3 URVAL.....	12
2.4 AVGRÄNSNINGAR.....	12
2.5 INTERVJUGUIDE	13
2.6 FÖRSTA STEGET I GENOMFÖRANDET	13
2.7 INTERVJUER	14
2.8 DELTAGANDE OBSERVATION	15
2.9 VALIDITET	15
2.10 BEARBETNING	16
2.11 METODREFLEKTION	16
3 TEORI.....	18
3.1 VAL AV TEORIER	18
3.2 IDENTITET	19
3.3 KULTUR	17
3.4 SVENSKEN OCH SVENSKHET.....	21
3.4.1 AMERIKASVENSKAR.....	21
3.4.2 UTLANDSSVENSK	22
3.4.3 SVENSKA SYMBOLER.....	23
3.5 ETNOCENTRISM	23
3.6 ETNISKT MINNE.....	24
3.8 ATT VARA ”FRÄMLING”	24
3.9 NEW YORK - STORSTADEN.....	26
4 ANALYS	27
4.1 PERSONERNA BAKOM ANALYSEN	27
4.2 ATT KÄNNA SIG ANNORLUNDA	27
4.3 STEREOTYPER	29
4.4 EGEN KULTUR	30
4.4.1 URSPRUNGET.....	32
4.4.2 MEDBORGARSKAPET	33
4.4.3 ”SVENSK-NEW YORKISH” OCH SWEA	34
4.5 BILDER AV SVERIGE	35

4.5.1 ANLEDNINGAR TILL MIGRATIONEN	33
4.5.2 SYMBOLER.....	37
4.5.3 ”DET DÄR VACKRA URSPRUNGET”	38
4.5.4 DET TRISTA SVERIGE.....	39
4.5.5 HEM OCH HEMLÄNGTAN.....	40
4.5.6 OBJEKTIVITET.....	41
<u>5 SLUTSATSER.....</u>	42
5.1 SVENSK-NEW YORKISH.....	42
5.2 DET TRISTA SVERIGE SOM ”DET DÄR VACKRA URSPRUNGET”.....	43
5.3 EGNA REFLEKTIONER.....	43
<u>LITTERATURLISTA</u>	45
ÖVRIGA REFERENSER	46
METODLITTERATUR	46

1 INLEDNING

”Är jag här så känner jag mig svensk och är jag där så känner jag mig annorlunda, kanske mer amerikansk.”

Ovanstående citat speglar vad denna uppsats kommer att handla om. Det är inte alltid självklart var ens identitet hör hemma. Jag kommer att i denna uppsats försöka att belysa hur tio utlandssvenska kvinnor som bor i New York upplever sin situation och identitet.

1.1 Bakgrund

100 000-tals svenskar har lämnat Sverige sen tidigt 1800-tal, de flesta emigrerade till Amerika runt sekelskiftet 1900. Den svenska massutvandringen har för länge sedan upphört och idag flyttar en ytterst liten del av Sveriges befolkning för att bosätta sig utomlands. En del som invandrat till Sverige återvänder till sina ursprungsländer men dessa är inte de enda som lämnar det svenska rikets gränser. Färre är de så kallade utlandssvenskarna, svenskar som lever utomlands, oftast med anledning av sitt yrke. De kan vara utstationerade av något svenskt företag, av den svenska regeringen, arbeta för något utländskt företag eller någon annan slags organisation. Många av dessa människor återvänder till Sverige efter något eller några år när dras arbete är slutfört. Men en del väljer att stanna kvar i det nya landet för en längre tid och en del stannar för gott. Denna uppsats kommer att handla om tio utlandssvenska kvinnor som bor i New York och hur de upplever sin identitet och sitt ursprung.

1.2 Problemområde

I Sverige förekommer ganska ofta debatter kring invandrare och deras kulturella identitet. I den allmänna identitetsdiskussionen i Sverige talar man sällan om de människor som frivilligt tagit beslutet att lämna sitt hemland, i detta fall Sverige. Därför fann jag det intressant att göra en studie som behandlar detta ämne.

Jag kommer senare i teoridelen att redogöra för en aspekt av identiteten som ofta förekommer i den etnologiska forskningen och som jag i denna studie har valt att ansluta mig till.

I ljuset av identitetsdebatten i Sverige ville jag göra en undersökning om utlandssvenska kvinnor och hur de förhåller sig till sin identitet. Kvinnorna, som denna studie kommer att handla om, är alla ursprungligen från Sverige. De är sedan många år bosatta i New York, USA. De lämnade Sverige av diverse anledningar och likaså har de stannat kvar i det nya landet av olika skäl.

Bakgrunden till mitt intresse för identitetsfrågor är att jag är själv av utländsk bakgrund. Jag föddes i Sydkorea för att bli adopterad av min svenska familj vid sex års ålder. Jag blev snabbt ”svensk” genom att integrera mig i den svenska kulturen, tala det svenska språket och lära mig de svenska koderna. Trots att jag bara levde i Sydkorea under mina sex första levnadsår så bär jag fortfarande på en bit av den koreanska identiteten. Den har aldrig raderats, även om den har ändrat form under årens lopp. Med detta i ryggraden har jag blivit ”svensk”. Trots mitt koreanska ursprung så känner jag mig först och främst svensk, även om en bit av min identitet hör hemma i mitt födelseland. Mitt intresse för identitetsfrågor är anledningen till valet av ämne för denna uppsats.

1.3 Syfte

Syftet med denna studie är att få en insikt i hur utlandssvenska kvinnor i New York uppfattar sin egen kulturella identitet efter många år utanför Sveriges gränser. Jag ville även ta reda på hur deras bild av Sverige ser ut. Med hjälp av relevant teori och intervjuer med kvinnorna försöker jag att förstå och förklara hur de ställer sig i dessa frågor.

1.4 Frågeställningar

Huvudfrågeställningarna i denna uppsats är:

- Hur ser utlandssvenska kvinnor i New York på sin kulturella identitet?
- Hur är deras relation till Sverige efter många års frånvaro från den svenska vardagen?

1.5 Utförande och uppläggning

I följande kapitel kommer jag att redovisa för hur jag gick till väga för att få fram intervjumaterial till denna studie. Jag kommer att beskriva de moment som jag som intervjuare gick igenom innan, medan och efter intervjuerna med de kvinnor som medverkade. Jag har utfört intervjuer i New York med 9 svenska kvinnor som har varit bosatta utanför Sveriges gränser i mer än 10 år, och med en kvinna som vid intervjutillfället hade bott utomlands i 9 år. Jag använde mig av kvalitativ metod med djupintervjuer och delvis deltagande observation.

För att komma fram till mina slutsatser i mina frågeställningar krävs det att jag belyser vissa problem ur ett teoretiskt perspektiv. Detta kommer att redovisas under kapitel tre. Där har jag valt att fokusera på vissa, av mig utvalda, aspekter av identitet, kultur, svenskhet, etnocentrism, utlandssvensken, etniskt minne, främlingskap och storstaden som fenomen för att kunna styrka min analys.

I kapitel fyra kommer jag att analysera informationen som jag fick av kvinnorna under intervjuerna och för det som jag kom att upptäcka som delvis deltagande observatör. Jag kommer att knyta samman vissa resultat med begreppsdiskussionen från kapitel tre.

2 METOD

2.1 *Metodbakgrund*

Jag åkte till New York våren 1999 för att göra undersökningen till min c-uppsats. Att komma i kontakt med svenskar i "The Big Apple" var inte speciellt svårt. Min första kontakt med det svenska "community", eller svenskkolonin, i staden var Svenska kyrkan. Jag tog kontakt med Svenska kyrkan via e-mail redan innan min avfärd och möttes av stor vänlighet och hjälpsamhet. Svenska kyrkan i New York är en liten bit svensk frid i storstadens stress och är öppen för alla, även icke-svenskar, fast även dessa besökare har ofta någon sorts svenskanknytning. Där samlas många svenskar, inte bara för att närvara vid gudstjänst utan även för att umgås, fira högtider tillsammans, läsa svenska tidningar eller för att köpa Marabou Mjölchoklad eller Ahlgrens Bilar. Hit kommer svenskar av alla sorter, från turisterna till de som levt i New York största delen av sitt liv. Det andliga livet är huvudsaken i kyrkans verksamhet men man tycks även uppnå att vara en plats att söka svenskheten, gemenskap, lugn och trygghet. När jag sökte mig dit för att försöka finna intervjupersoner blev jag rekommenderad att kontakta organisationen SWEA i New York.

2.1.1 SWEA - Swedish Women's Educational Association International

Samtliga intervjupersoner i denna uppsats var medlemmar i organisationen SWEA International, i lokalavdelningen i New York. Denna organisation är ideell och är en förening för svenska eller svensktalande kvinnor som är eller har varit bosatta i utlandet." Dess syfte är att värna om det svenska språket, främja och sprida kännedom om svensk kultur och svenska traditioner, bistå vid utlandsflyttning och hemkomst, förmedla professionella och personliga kontakter samt etablera ett nätverk SWEOr emellan" (www.swea.org). SWEA grundades 1979 i Los Angeles och sedan dess har spridning och verksamhet ständigt utökats. Idag är föreningen världsomspännande med drygt 7300 medlemmar på 65 lokalavdelningar i 29 länder. Lokalavdelningarna har programverksamhet som innefattar bl a utflykter med kulturella sevärdheter, studiebesök på företag, olika föredag och luncher eller middagar. Man anordnar även valborgs- och midsommarfester och även andra svenska traditionella

högtider och fester. I New York har man även SWEA Mingel där många av de yngre, yrkesverksamma kvinnorna möts en till två kvällar i månaden.

Inom SWEA verkar man även för att vara den fasta, svenska punkten för utlandssvenska kvinnor. Organisationen hålls samman genom det gemensamma svenska kulturarvet. Själva presenterar man detta så här:

”Av SWEA:s medlemmar har många bott utomlands i nästan hela sitt liv och är kanske gifta eller uppvuxna där. Andra studerar eller forskar, är utsända av svenska företag eller UD på ett antal år, har egen verksamhet eller är medföljande. Somliga har emigrerat, andra planerar hemresan inom snar framtid. Många SWEor eller deras män har tjänster som gör att de måste flytta från land till land. SWEA fungerar då som den fasta punkten eller den sammanhållande länken. Genom att erbjuda den gemensamma nämnaren - svenskheten och kulturarvet - gör SWEA livet lättare utomlands. SWEA stärker banden mellan Sverige och främmande land, välkomnar och fungerar som skyddsnet, vilket också underlättar återflyttningen till Sverige.”

(www.swea.org 1999-12-23)

Organisationen kretsar kring Sverige och svenskheten. Det är som sagt den gemensamma nämnaren för samtliga medlemmar.

En av kvinnorna i SWEA blev min gate-keeper. Av henne fick jag information om vad Swea är, dess historia och de aktiviteter som de anordnar, men viktigast av var att hon tillhandahöll med namn på medlemmar som uppfyllde kriterierna som krävdes för att ingå i undersökningen. Hennes råd var till stor hjälp i sökandet efter intervjupersoner och underlättade mitt arbete.

2.2 Kvalitativ metod

Med kvalitativ metod menas att man försöker nå djup i sin forskning istället för bredd. Man söker bakomliggande orsaker till fenomenet som man undersöker. Den syftar till att uppnå mer än en beskrivning av det som man ställt frågor om. (Lantz, 1993). Genom den kvalitativa metoden söker man att ge en helhetsbild av det man studerar. Detta möjliggör en ökad förståelse för sociala processer och sammanhang (Holme & Solvang, 1997). Till denna metodart räknas kvalitativa intervjuer, observationer - dolda eller öppna - och källanalys.

Kvalitativ metod kännetecknas av en närhet till forskningsobjektet. Detta innebär att förutom den fysiska närheten vid intervjutillfället så bör man försöka uppnå social närhet. Man ska som forskare ansikte mot ansikte möta den verklighet som intervjupersonen befinner sig i och försöka sätta sig in i denna (ibid.). Genom den kvalitativa metoden försöker man se på världen ur den undersöktes perspektiv. På så sätt försöker man studera fenomenet inifrån. På grund av närheten till den intervjuade präglas hela situationen av intervjuarens eget beteende. Därför måste man som forskare vara medveten om vilken förförståelse man har för den företeelse som man ska studera. (ibid). Den kvalitativa intervjun ska kunna ge samma information som ett vanligt samtal, endast med en skillnaden att temat styrs av intervjuaren.

Jag valde att använda mig av tematiskt strukturerade djupintervjuer (Davies & Esseveld, 1989) för att utföra undersökningen. Detta innebär att man använder sig av en intervjuguide som behandlar olika teman som man vill ska tas upp under intervjun. Jag lade även en stor vikt vid att försöka skapa en subjekt-subjekt relation till intervjupersonerna (ibid.) eftersom det är viktigt när man försöker skapa en relation av tillit mellan intervjuperson och intervjuare. Det är då av vikt att ta sig tiden att lära känna och låta sig lära kännas av den man ska intervjuas innan själva intervjun börjar. Detta får förhoppningsvis den intervjuade att slappna av och känna ett visst förtroende för intervjuaren.

Anledningen till att jag valde att utföra kvalitativa intervjuer med kvinnorna i min studie var för att få en djupare insikt i deras subjektiva erfarenheter av identitetsproblemet som utlandssvensk.

2.3 Urval

Jag intervjuade 10 svenskfödda kvinnor som nu är bosatta i New York. Samtliga av intervjupersonerna har bott utanför Sveriges gränser i mer än 10 år utom en som vid intervjutillfället hade bott utomlands i 9. Kvinnornas ålder varierade mellan 32 och 63. Detta berodde på att jag fann själva utlandsvistelsens längd viktigare än kvinnornas ålder för mitt syfte. Ungefär hälften av intervjupersonerna var under 40 och de övriga över 50. Ett annat kriterium var att de inte var medföljande till sina eventuella äkta män, utan ensamma tagit beslutet att lämna Sverige. Slutligen var det viktigt att de var medlemmar i SWEA, eftersom valet att vara med i en organisation enbart för svenska, alternativt svensktalande kvinnor kan vara ett sätt att bibehålla ett svenskt kontaktnät och gemenskap.

Eftersom kvinnorna som har deltagit i denna undersökning är av olika åldersgrupper tillhör de olika generationer. Trots detta var inte min ambition att jämföra de olika åldersgrupperna mot varandra utan se till själva situationen som utlandssvensk kvinna.

2.4 Avgränsningar

Anledningen till att jag satte kriteriet att kvinnorna skulle vara yrkesverksamma var för att jag ansåg det viktigt för studien att kvinnorna själva tagit steget att lämna Sverige. Kravet att de skulle bott utanför Sverige i mer än 10 år sattes då jag anser att identitetsarbete är en ständig process som behöver bearbetas under en lång tidsperiod. En av kvinnorna hade dock, som nämnt ovan, hade enbart bott utomlands i 9 år vid intervjutillfället. Jag hade inte planerat från början att samtliga kvinnor i min studie som jag komma att intervjuas skulle vara medlemmar av SWEA. Detta kriterium tillkom efter att jag kommit i kontakt med SWEA första gången och blev insatt i deras syften.

2.5 Intervjuguide

Innebörden av att använda sig av en intervjuguide när man genomför en intervju är att man har vissa ämnen man valt att ta upp istället för exakta frågor. Jag valde att använda mig av en intervjuguide där jag efter intervjupersonens berättelse kunde välja de områden som föll sig naturliga att följa upp med. Intervjupersonerna fick tala fritt om respektive område så länge de önskade. Ofta ställde jag följdfrågor som inte var planerade men som jag fann var av relevans.

Områden som frågorna berörde var:

- Varför flyttade du utomlands?
- Vad är svenskt för dig?
- Har du god kontakt med familj och vänner i Sverige?
- När känner du hemlängtan till Sverige?
- Vad har du för bild av svenska kontra amerikanska kvinnor?
- Hur ser ditt umgänge ut?
- Vad betyder SWEA för dig?

2.6 Första steget i genomförandet

Jag fick kontakt med kvinnorna genom SWEA och ringde dem slumpmässigt för att se vilka som var intresserade och hade tid till att ställa upp på en intervju.

När jag ringde kvinnorna presenterade jag mig själv, ämnet på min uppsats och vad jag ville belysa med min studie. Detta gav kvinnorna en möjlighet att eventuellt fundera kring ämnet. Det var inte alls svårt att få kontakt med kvinnorna. Jag hade förväntat mig att det skulle bli svårt att finna intervjupersoner eftersom jag visste att majoriteten av kvinnorna var heltidsarbetande och inte hade mycket tid över. Till saken hör även att arbetsklimatet i New York ter sig annorlunda än i Sverige. P.g.a. av andra arbetslagar är ofta arbetstimmarna betydligt längre än vad som är brukligt i här. Tvärt emot mina förväntningar fann jag att det var relativt lätt att få tag på intervjupersoner. Bland de kvinnor som jag ringde med förfrågan om de ville bli intervjuade var man överlag mycket intresserad av ämnet. Trots att många av kvinnorna var mycket upptagna ville nästan alla jag ringde gärna vara med i studien.

2.7 Intervjuer

Samtliga intervjuer ägde rum i New York City. Sju av dessa genomfördes i kvinnornas privata hem, en på kvinnans kontor på hennes arbetsplats, en i en av svenska kyrkans lokaler och en i Central Park. Att få tillträde in i kvinnornas hem var en viktig del av studien. Våra hem innehåller i de flesta fall symboler som berättar mer om oss än vad vi kanske tänker på. Jag kom på detta vis att även bli observatör. Intervjuerna varande mellan en och en halv timme och två timmar.

Jag upplevde det som ganska lätt att få bra kontakt med intervjupersonerna. Några få behövde lite tid på sig för att öppna sig och berätta mer självständigt om sig själva men sen var det oftast inga problem. Jag försäkrade total anonymitet och att inga namn skulle användas i uppsatsen.

Intervjuerna bandades och det tycktes inte störa någon av intervjupersonerna. Genom att använda sig av bandspelare istället för att göra anteckningar kan man koncentrera sig på själva samtalet och det som sägs. Man ökar även tillförlitligheten eftersom man efteråt kan kontrollera ordagrant vad som sades. Dessutom kan man som intervjuare hålla ögonkontakt med intervjupersonen, vilket jag anser är väldigt viktigt. Dock kan risken med att banda intervjuer bli att intervjupersonerna kan känna sig generade av bandspelarens närvaro men då jag inte upplevde att detta var aktuellt vid något av intervjutillfällena använde jag mig av detta tillvägagångssätt. Intervjuerna skrevs sedan ut ordagrant för att kunna analyseras.

2.8 Deltagande observation

Jag hade inte planerat att jag även skulle bli observatör i min fältstudie. Eftersom majoriteten av intervjuerna var hemma hos kvinnorna föll det sig dock helt naturligt när jag väl hamnade i den situationen. Att få tillträde till kvinnornas hem gjorde att jag fick chansen att observera hur deras hem såg ut, om de hade svenska prydnader, svenska böcker, hur de presenterade sina hem och så vidare. Dessutom upplevde jag det som om jag, till en viss grad, även blev deltagande observatör (Sjöberg: Davies, 1999). Efter att ytligt ha bekantat mig med gruppen blev jag erbjuden att själv gå med i SWEA, följa med på deras Mingel och hjälpa till på festen på midsommarafton. Jag gjorde av diverse skäl inget av detta. Trots detta kände jag mig, i egenskap av svensk ung kvinna i New York, delvis som en deltagare av gruppen.

Öppenhjärtligheten var mycket stor bland kvinnorna och genast blev jag informerad om vem som gjorde vad, vem som umgicks med vem, vilka aktiviteter de hade och så vidare.

2.9 Validitet

Det är viktigt att fråga sig hur pålitlig informationen man har fått under sin studie är. Holme & Solvang (1997) förklarar att validiteten är beroende av vad man mäter och om detta är klart i frågeställningen. Varje individ har en unik möjlighet att observera sig själv och förmedla denna information som annars kan vara svårfångad, om inte omöjlig att få. Intervjun är alltså självrapporterande data (Lantz, 1993) vars validitet förlitar sig på att intervjupersonerna svarar sanningsenligt och komplett på de frågor som ställs. Risken kan finnas att intervjupersonen inte talar sanning, låtsas eller inte vill svara på frågorna av diverse skäl. Detta kan bero på att han eller hon finner intervjusituationen olustig, frågan obehaglig eller på ett eller annat sätt inte gillar intervjuaren.

Då jag ställde ganska allmänna frågor till kvinnorna om hur deras liv som utlandssvenskar ser ut fann jag ingen anledning att tro att någon av dem gav oriktiga svar på frågorna. Många gånger började de på eget initiativ att tala om mer privata saker som jag inte hade fört på tal. Detta anser jag är ett tecken på att jag under intervjuerna uppnådde en subjek-subjekt relation med kvinnorna och att de därmed inte behövde känna sig olustiga inför intervjusituationen. Ibland hände det dock att en del av dem fick tänka efter en stund innan de kunde ge ett svar eftersom frågorna ibland gällde saker

som de inte funderade på varje dag. Dock återgick vi senare till dessa frågor senare under intervjun och efter viss eftertanke gav kvinnorna svar.

2.10 Bearbetning

Från de bandade intervjuerna skrev jag ordagrant ut samtliga intervjuer. Detta var en mycket tidskrävande del av arbetet. Men genom att inkludera allting som sade under intervjuerna var det för mig lättare att göra en noggrann analys. Det var även viktigt för de citat som kommer att följa i analysdelen. När jag bearbetade intervjumaterialet försökte jag att i största mån hålla mig inom de teman som jag satt ut i min intervjuguide.

2.11 Metodreflektion

Att som svensk kvinna komma i kontakt med andra svenska kvinnor i New York var inte alls svårt. Tvärtom var det väldigt lätt att snabbt få ett svenskt kontaktnät där, bland annat genom SWEA. Jag ska poängtera att jag som svensk omedelbart blev insluten i kretsen av utlandssvenska kvinnor som bodde i New York. Om jag hade varit av annan nationalitet så hade förmodligen responsen varit helt annorlunda.

Som intervjuare bör man sträva efter att få den intervjuade att känna sig avslappnad och manad att tala fritt och delge sitt förhållande till det undersökningen rör (Sjöberg: Liedholm, 1999, s 177). Liedholm anser att det i allmänhet inte är så svårt som man kan tro. Trots min ytterst lilla erfarenhet av intervjuer, skulle jag vilja hålla med författarinnan till fullo. Jag upplevde det som mycket enkelt att få kvinnorna att öppna sig och dela med sig av sina inställningar och erfarenheter. Många gånger berättade de även om episoder eller händelser ur sina liv som var mycket privata utan att jag hade ställt någon fråga som berörde, eller kunde leda till detta. För mig som novisch i forskningens intervjusituation var det en mycket positiv upptäckt. Kvinnornas tillmötesgående, öppenhet och positiva reaktion ökade min entusiasm för ämnet, studien, kvinnorna och deras situation men gav också en stor tillfredsställelse för mig i rollen som intervjuare.

Jag skulle även tillägga att om inte samtliga kvinnor i studien hade varit medlemmar av SWEA så hade förmodligen resultaten och analysen sett annorlunda ut. Jag tror att genom att välja att intervjua endast kvinnor som var medlemmar av SWEA, som är en svensk-förening, fick jag ett mer homogent intervjumaterial än vad annars hade kunnat väntas.

3 TEORI

3.1 Val av teorier

Det ligger en mångtydighet i att vara av ett lands ursprung och bo i ett annat land. Samtliga kvinnor i denna undersökning kommer ursprungligen från Sverige och bor numera i New York. För att belysa problemen kring denna erfarenhet har jag valt att förklara en del begrepp inom både sociologisk och etnologisk teori. Jag har valt att belysa många olika begrepp istället för att gå på djupet med endast ett fåtal eftersom som jag finner samtliga teories aspekter centrala för min frågeställning.

Först kommer jag att ta upp teorier kring identitet som medlem i en etnisk grupp och dess komplexa struktur. Vidare tänkte jag komma in på begreppet kultur och belysa den aspekt av kultur som jag fann relevant för denna studie. Därefter följer en kort beskrivning av svensken och svenskhet, som de har diskuterats i etnologisk forskning i mötet mellan Sverige och andra kulturer. Jag kommer att ta upp amerikansvenskens bejakande av svenskheten och redogör även ytligt för utlandssvensken och svenska symboler. Vidare har jag valt att diskutera etnocentrism och vad den spelar för roll i hur man ser sin egen kulturtillhörighet. Därefter kommer jag diskutera etniskt minne och hur det ständigt förändras genom rekonstruktion av det förflutna. Simmels Främlingen belyses under nästa del tillsammans begreppet "den marginella människan". Till sist kommer jag att ytligt behandla sociala kontakter i storstaden.

3.2 Identitet

Identitet är en komplex del av våra liv. Den bär på både personliga och kollektiva dimensioner. Samspelet mellan de kulturella och de sociala erfarenheterna påverkar ens självbild och den man upplever att man är. Ålund (1997 s 162) diskuterar Le Pages och Taboret-Kellers teorier kring identitet. De menar att det finns minst två innebörder av själva begreppet identitet.

Den personliga dimensionen av identiteten har en individuell karaktär där man definierar sig själv som en person med egna karaktäristiska drag, som är särskild i en större samling av individer. Den kollektiva sidan av identiteten innefattar förmågan att identifiera sig själv som tillhörande en grupp som är åtskild andra grupper i en större enhet. Etnicitet är en aspekt av denna dimension av identitet.

Etnologen Ehn (1999 s 68) diskuterar det konstruktivistiska perspektivet på etnisk identitet som utgår från att den är något som skapas och omskapas i det sociala livet. Betydelsen blir alltså relativ beroende på sammanhanget. Han förklarar att man bör se den etniska identiteten som sociala och kulturella processer, som mänskligt handlande över tid (ibid. s.81) inte som något konstant med fasta gränser. Han refererar till Cohen & Anderson som betraktar detta perspektiv som ”symbolisk konstruktion av gemenskap”. Med detta menar man att människor inte passivt innehar en etnisk identitet utan medverkar aktivt i det ständiga förändringarna av den egna gruppen.

Ålund (1997) refererar till Bowelhowes teorier när hon förklarar hur etnicitet skapas. Han diskuterar hur etnicitet skapas aktivt genom ”konstruktion, dekonstruktion och rekonstruktion” (ibid s 163). Detta förklaras genom en diskussion kring de behov som migranter som har brutit upp från sin gamla kulturella miljö har att återknyta bakåt i tiden. Den moderna etniska identiteten formas i en sammanfogning av olika delar av det etniska minnet och de nya, moderna erfarenheterna. Genom denna process konstrueras en ny meningsfullhet och ordning uppstår ur den upplösta kontinuiteten. Förändring och kontinuitet samspekar och utspelas kontinuerligt.

3.3 Kultur

Det finns många definitioner på kultur. Den innefattar flera dimensioner och en huvudkultur kan ha flera subkulturer som innefattas i denna. I denna uppsats behandlas i huvudsak den etniska och nationella aspekten av kulturen. I detta avsnitt kommer jag att försöka klargöra för den aspekt av kultur som är relevant för denna uppsats.

Nedanstående kulturdefinitioner är dock applicerbara på flera områden än detta.

Jag har valt att i denna studie ta upp ovanstående teorier för jag finner dem ytterst relevanta för mitt syfte, då kultur och identitet ofta går hand i hand. Jag ville understyrka hur en grupp kan blida sin egen kultur för att skapa sig en ny, gemensam identitetskänsla.

Inom sociologin finns det inget allmänt vedertaget kulturbegrepp utan det pågår en ständig diskussion om vad kultur är (Johansson & Miegel, 1996 s 16). Etnologerna Ehn & Löfgren (1982) förklarar att det existerar hundratals definitioner av kulturbegreppet. De citerar en definition av Hannerz, Liljeström & Löfgren som jag i denna studie skulle vilja ansluta mig till.

”Kultur omfattar därmed gemensamma kunskaper, värderingar, erfarenheter och sammanhållande tankemönster. Men den finns inte bara inne i huvudet på människor. Medvetandet blir gemensamt bara genom att man kommunicerar, delar språk, förstår koder och budskap, ser hela sin omgivning som betydelseladdad på ett sätt som är någorlunda lika för alla - eller åtminstone för flera. Och vi ska också komma ihåg att ordet ”medvetande” är förrädiskt. Vi syftar egentligen här på vad människor har i huvudet antingen de är på det klara med det eller inte.” (Hannerz, Liljeström & Löfgren, 1982 s 13)

Värderingar, kunskaper och erfarenheter är nyckelord som ständigt förekommer när man talar om identitet ur etnologiskt perspektiv.

Laine-Sveiby (1987) menar att kultur är idéer. Även hon menar att våra värderingar, kunskaper och gemensamma erfarenheter bildar vår kultur. Där ingår att veta vad som passar sig och inte, hur vi bör agera och vad man bör låta bli. På så sätt blir kultur det naturliga sättet att vara. Den är en delad förståelse mellan gruppmedlemmarna

Gaunt & Löfgren (1984) tillför till ovanstående definitioner att även erfarenheten att dela identitet är kultur. Den är även ett kollektivt medvetande med idéer, värderingar och erfarenheter som vi delar med andra människor.

3.4 Svensken och svenskhet

Philips-Martinsson (1981) beskriver hur svensken ses av andra nationaliteter. Han eller hon är, enligt denna studie, bl a tystlåten, stel, undviker konflikter och erkänner sällan att han/hon har fel. (ibid. S 62). Denna studie behandlar huvudsakligen hur svensken ses i affärslivet av sina internationella affärskontakter. Men även Hellström har uppmärksammat dessa egenskaper hos svensken i sina studier om kulturmöten mellan svenskar och invandrare i Sverige (1998). Svensken har även många positiva sidor och är bl. a. skötsam, organisatorisk, naturälskande, ärlig och punktlig. Likaså instämmer Gaunt & Löfgren (1984) i bilden som de fått uppmålat om svenskar i sin forskning.

Arnstberg (1989) anser att den svenska kulturen karaktäriserar ”den moderna” människan. Det centralaste draget är förnekelsen av det förgångna, att man anser sig ha ”besegrat historien”, som han uttrycker det. I den svenska kulturen anser man sig inte behöva förgående generationers kunskap utan besitter själv all nödvändig kompetens. Man tillförlitar sig på förnuftet och försöker bryta med det förflutna.

Svenskheten är något som vi svenskar lever i, lever med och bidrar till varje dag av våra liv. Att utföra studier kring ämnet är svårt, eftersom det är okänt för oss i vårt direkta medvetande. De flesta svenskar vet inte vad de skulle definiera som nutida svensk kultur. Många tycker nog att vi inte ens har någon kultur och att den har gått förlorad. Man anser dock att invandrarna har kultur med religion, annorlunda klädsel, danser osv. Det blir svårt att kartlägga sin egen kultur eftersom man inte har tillgång till den utanförståendes klarsyn. Arnstberg kallar detta för hemmablindhet (ibid, s 72). Givetvis har svenskarna, som alla andra folkgrupper, en egen kultur som är fylld med symboler, värden och värderingar. Problemet är att den är svårdefinierbar för oss som lever i den varje dag. I det dagliga livet är det svårt att betrakta sig själv som en kulturvarelse. Vår kultur är även vår vardag. Den blir till rutintänkande, dvs tänkande vi utför när vi inte tror att vi tänker.

3.4.1 Amerikasvenskar

Arnstberg har under sina studier endast funnit en grupp som bejakar svenskheten och det är svenskamerikaner. Han tycker sig dock inte finna att de i sitt bejakande är svenskar utan amerikaner. Det är vanligt att amerikaner lyfter fram och bejakar sitt etniska ursprung som en del av den amerikanska gemenskapen. Majoriteten av amerikanerna har sitt ursprung i andra länder och därmed, precis som italienska och irländska rötter så ingår även svenska sådana i den amerikanska nationalitetskänslan.

När man i Nordamerika definierar sig som svensk, portugis eller tysk, tas den övergripande amerikanska eller den kanadensiska identiteten för given. Därmed är det möjligt att ha två eller fler identiteter (Eriksen, 1998).

3.4.2 Utlandssvensk

Att man som utvandrad blir en främling i sin nya miljö tycks vara ganska naturligt. Men att man även för hemmasvenskarna genomgår en främlingsprocess är kanske inte lika självklart. Risken att man inte känner sig hemma någonstans är stor. Arnstberg (1989) diskuterar möjligheten att det hos dessa personer uppstår en särskilda gemenskaper som grundar sig på rollen som utlandssvensk. Man kände sig inte som svensk men heller inte tillhörande av det ”nya” landet. I sin studie av utlandssvenskar i Manilla, Filippinerna, fann han att det var uppenbart att utlandssvenskarna kände sig annorlunda från hemmasvenskarna och att det utgjorde en grund för en speciell, gemensam identitetsuppfattning. Utlandssvenskarna i studien hade en beteckning för denna roll - ”expats”. Uttrycket kommer från det engelska ordet expatriate som betyder utvandrare. Som "expat" hade de erfarenheter som inte svenskarna hemma hade. Man uppfattade att svenskarna i Sverige inte förstår vad livet på ena eller andra stället handlade om. Hemmasvenskarna var inte särskilt intresserade, om de var det över huvudtaget, kring hur deras liv tedde sig i Manilla.

3.4.3 Svenska symboler

Arnstberg skiljer mellan två olika typer av symboler. Den ena är rituella symboler. Dessa är inget annat än just symboler såsom flaggor och dalahästar och står ofta inte så högt i kurs bland utlandssvenskar. Funktionella symboler är den andra sorten av symboler och dessa kan användas till något och är behövliga. Exempel på detta är mat och sprit. De funktionella symbolerna har en mer framskjuten plats hos utlandssvenskarna än de rituella, enligt Arnstbergs forskning. En annan skillnad är att de symboliserar olika saker. Flaggan står för nationen Sverige medan maten står för vardagen och hemlandet Sverige.

3.5 *Etnocentrism*

Etnocentrism innebär misstänksamhet mot främlingar. Man uppfattar och värderar andra kulturer ur sin egen kulturs perspektiv. För alla människor är ett slags egocentrism en given hållning. Ingen lever i sin kultur som en deltagande observatör. Eftersom människan är insocialiserad i sin omgivning är även observationsförmågan präglad av denna. Detta hindrar förmågan att objektivt betrakta sin egen kultur. Självförståelsen blir därför subjektiv. Man anser sig själv uppträda kulturellt exemplariskt med rätt beteende för rätt effekt. Om interaktionen sker med en kulturfrände kommer ens egna föreställningar att bekräftas från den andra parten. Men om motparten är av en främmande kultur kommer bilden av den egna kulturen mer att reflektera den andres kultur än ens egen.

Enligt Hellström (1998) bör man ta hänsyn till att kulturella personlighetsdrag alltid speglas i betraktarens öga. Ett exempel på detta är att man som svensk tror att den allmänna bilden av svensken är tyst, stel, ordentlig och inbunden medan det finns många från andra kulturer som uppfattar svensken som bullrig, vulgär och påträngande. Synen på svensken i västvärlden är inte naturligt densamma som till exempel i vissa asiatiska länder.

Fördomar handlar ofta om ens egen förträfflighet. Genom att konstruera vår motsats beskriver vi oss själva. Det som man säger är dåligt hos de andra är man inte själv. Om de andra är högljudda så är vi själva diskreta, om de andra tummar på sanningen så är vi ärliga och så vidare. För att klara av att hantera tillvarons mångtydighet klassificerar vi och förenklar våra medmänniskor och placerar dem i fack. Genom att bygga upp bilder och motbilder värnar vi om den egna identiteten och självkänslan. På så sätt gör man

den egna gruppen tydlig och tar avstånd från de andra (Gaunt & Löfgren, 1984). Att man definierar "vi" genom att ta spjärn mot "dem" kallar författarna för "speglingsseffekten", dvs den indirekta bilden av sig själv som de andras motsats (ibid. s 56)

3.6 Etniskt minne

Intresset för betydelsen av metaforer som har att göra med hem och resa hem, har på senare tid kommit att allt oftare ta plats i sociologisk forskning om etnicitet, identitet och sociala relationer i det moderna samhället (Ålund, 1997). Man har kommit att understryka det förgångnas revitalisering i nuet där traditionen man anknyter till är snarare nyskapad än "äka". Ålund menar att det bland många invandrargrupper förekommer en omtolkning av historien som en slags mytkonstruktion av det gamla hemlandet. Vad man, enligt Ålund, kan kalla det etniska minnet spelar i detta sammanhang stor roll. Det etniska minnet är inte bara minnen av det förflutna, utan binder samman det som varit med det samtida på ett inte så enkelt sätt, som en slags "försoning mellan kontinuitet och förändring genom rekonstruktion" (ibid. s 164). Mötet med det förgångna handlar som regel om att på olika sätt brottas med "spöken" i nuet (ibid. s.145). Uppbrottet från förflutna livsmiljöer präglar migranternas livsvillkor och nostalgiska känslor är vanliga i dessa sammanhang. Det man lämnat idealiseras. Ålund kallar detta för "etnoromantik" (ibid. s 146).

3.8 Att vara "främling"

Efter många år som utlandssvensk i USA, eller någon annanstans, känner man sig förmodligen inte fullt så svensk som "Svensson" i Svedala. Man är inte som Svensson men inte heller amerikan. Detta är en problematik som är många människors vardag. Simmel (1981) tog redan 1908 upp problemet kring den "potentielle vandraren" i sin essä Främlingen. Han definierar vandraren som en som är lösgjord från varje fast punkt i rummet medan främlingen är den som "kommer idag och stannar imorgon" (ibid. s. 149). Denne är inte bunden att varken stanna eller gå. Han tillhör inte den lokala gruppens rumsliga sfär men är ändå fixerad vid den. Därmed står främlingen mitt i gruppen samtidigt som han inte hör hemma där. Gruppens acceptans av honom och hans ärande ger honom den ställning som han sedan får i gruppens sfär.

Enligt Simmel är ett annat kännetecken för främlingen hans objektivitet. Han är inte fäst vid gruppens element och kan därför konfrontera gruppen med en objektivitet som inte är möjlig för dem som ingår i gruppen. Främlingen är inte oengagerad utan hans objektivitet grundas på "en speciell kombination av avstånd och närhet, likgiltighet och engagemang"(ibid. s. 151). Samtidigt som objektiviteten kan vara en frihet för främlingen så gör den att andras förhållande till honom får en abstrakt natur. I förhållandet till främlingen har medlemmarna av gruppen vissa allmänna ting gemensamt. Inom gruppen är man däremot organiskt förbunden till varandra och bygger upp förhållanden som är baserade på ting som är utöver det allmänna. Enligt Simmel gäller detta i alla personliga förhållanden.

Johansson (Hallerstedt & Johansson, 1996) argumenterar kring främlingskapet genom att referera till Everett Stonequist teorier kring "The Marginal Man". Den marginella människan tillhör två eller flera olika kulturer. Detta kan ha uppstått, som i utlandssvenskornas fall, genom migration. När man lämnar den gamla kulturen för att iträda den nya, kan anpassningsproblem uppstå. Man blir ofta marginaliserad och känner ett visst utanförskap i både sin gamla och nya kultur (ibid. s 18). Den marginella människan skapas i storstäderna och i vissa andra miljöer som innefattar individer med olika kulturella bakgrund. Stonequist menar dock att marginaliseringen kan ha en positiv effekt på individens utveckling. Genom att ha kännedom om två eller fler kulturer får man större känslighet för kulturella skillnader. Detta är en positiv egenskap, enligt Stonequist, då samhället blir alltmer internationaliserat. Vidare menar han att trots marginaliseringen behöver man inte överge sitt kulturella ursprung. Stonequist betonar istället vikten av det kulturella ursprunget och traditionerna eftersom kosmpoliten saknar en kulturell bakgrund.

3.9 New York - storstaden

New York tillhör en av världens största städer och är kanske den som är mest rik på kulturella folkgrupper av alla världens storstäder. Som storstad är den på många sätt en värld fylld av främlingar.

Social kontakt behöver nödvändigtvis inte leda till kulturell sammanhållning. Detta ser man tydligt i storstäder där det skapas ytliga samförstånd och gemensamma oskrivna regler som inte leder till djupare kulturell samhörighetskänsla. Istället maskeras skillnaderna mellan olika grupper av storstadens ”kodgemenskap” (Gaunt & Löfgren, 1984, s 30). Vi utvecklar tekniker för att kunna umgås med storstadens främlingar, vi kan kallprata, vi vet hur man ska uppföra sig på tunnelbanan eller i hissen osv.

Giddens (1993) förklarar hur Wirth i sin tes om urbanismen som livsstil diskuterar storstadsmänniskornas anonyma möten med varandra. Eftersom de tenderar att vara mobila och mötena flyktiga blir banden mellan dem svaga. Giddens anser att Wirth överdriver anonymiteten i de moderna storstäderna. Han menar att banden mellan familj och vänner många gånger är lika nära där som någon annanstans. Dessutom är vissa aspekter av storstadslivet inte bara typiskt för storstäderna utan även för hela det moderna samhället överhuvudtaget.

Giddens (ibid) fortsätter att diskutera Fischers teorier om varför urbanisering tenderar att skapa en mängd olika subkulturer snarare än att olikheterna skulle bli till en homogen kultur, en s.k. smältdigel. Enligt Fischer dras folk i storstäderna till andra som har samma eller liknade bakgrund för att bilda sociala nätverk. De som bildar etniska lokala grupper behöver inte ha känt varandra i sina hemländer. Som nyanlända till den nya platsen samlas de i samma område där de finner likasinnade med samma språkliga och kulturella bakgrund. Trots att storstaden utgör en värld av främlingar skapar den personliga relationer mellan individer. Detta måste inte innebära en paradox, menar Giddens (ibid). Vi måste bara skilja på ytliga, offentliga möten och privata sammankomster med familj och vänner.

4 ANALYS

I det här kapitlet kommer jag att redovisa för den analys som jag har kunnat sammanställa efter den kunskap som jag erhållit vid intervjuerna jag utfört med kvinnorna sammanknutet med begreppsdiskussionen som jag tagit upp i förgående kapitel.

4.1 Personerna bakom analysen

Kvinnorna i denna studie är alla ursprungligen från Sverige. De kommer från alla delar av landet, ifrån norr till söder och ifrån storstäderna till småbyar på 4000 invånare. De har, som ovan nämnt, bott utanför Sveriges gränser i minst tio år, förutom en av kvinnorna som hade bott i New York i nio år vid intervjutillfället. Deras ålder varierade mellan 32 och 63 år. De var alla yrkesverksamma och hade själva valt att lämna Sverige. De var alltså inte medföljande till sina äkta makar. Två av kvinnorna var gifta, ingen av dem med en svensk man. En var sambo med en man sedan många år men inte gift. Resterande kvinnor var så kallat "single", d.v.s. ensamstående. En av kvinnorna hade barn, som numera var vuxna. Två av kvinnorna hade numera amerikanskt medborgarskap medan resterande åtta fortfarande var svenska medborgare.

4.2 Att känna sig annorlunda

Ett genomgående tema i intervjupersonernas berättelser var känslan av att inte riktigt känna sig som svenskarna som är kvar i Sverige. Man kände att man hade utvecklats åt annat håll än hemmasvenskarna. Kvinnorna ansåg sig ha fått andra referensramar och mål i livet i förhållande till den svenska kvinnan som bor kvar i Sverige. Att precisera exakt vad det var som man kände var annorlunda kunde man inte. Det var bara en känsla som man hade. Extra tydlig blev den här känslan de gånger man återvände till Sverige på besök. Man kände att man inte hörde hemma i Sverige. Likadant bemöttes man inte som en i mängden av de andra när man reste tillbaka.

Kvinnorna kände sig inte heller som amerikanskor. Detta gällde även de som hade bott i USA under längre tid än vad de gjort i Sverige. När detta ämne kom på tal refererade man sig istället som svensk och av vilken vikt det hade för ens person och identitet.

Bland kvinnorna fanns en ambivalens inför ett ställningstagande av var deras identitet hörde hemma. Ingen av kvinnorna påstod själva att de var som vanliga svenskar, inte heller kände de sig som amerikaner. Istället skulle jag vilja påstå att de befann sig på en glidande skala mellan en svensk identitet och en "new yorkish" som en av kvinnorna uttryckte sig. Uttrycket "new yorkish" kommer jag att återkomma till senare.

Ingen påstod sig känna sig amerikansk, även om två av kvinnorna numera var amerikanska medborgare.

Det tycks som om distanstagandet och närmandet till Sverige, och därmed identitetsprocessen, har vissa tänjbara tidsramar för kvinnorna. När man först har lämnat Sverige är man ivrig att lära känna den nya kulturen, att ta del av det nya och spännande. Man söker sig till andra grupper än svenskar, känner inte så mycket hemlängtan och åker kanske inte heller så ofta tillbaka på besök. Efter ett tag verkar man känna behov av att närma sig hemlandet igen, genom att resa tillbaka och hälsa på oftare, att söka sig till andra svenskar och svenska institutioner som Svenska kyrkan, SWEA, o.s.v. Nämnvärt är att trots att jag i studiens begynnelse inte hade några intentioner på att särskilja de olika åldersgrupperna insåg jag att vissa skillnader fanns mellan dem.

Identitetsprocessen är ständigt under arbete och den egna identitetsbilden och behoven att ge uttryck för denna varierar med ålder och livssituation. De äldre kvinnorna verkade ha uppnått en mera stabiliserad självbild som amerika-svenskar än de yngre.

Hur lång tid respektive fas tar för de olika kvinnorna är ytterst individuellt och likaså hur starkt ovanstående process påverkar dem. Därför vill jag inte generalisera problemet utan belysa hur de kvinnor som jag intervjuade kände var och en inför situationen. Inte heller alla genomgick förändringen, men de dubbla känslorna inför Sverige hade alla. Samtidigt som man tog distans från det man upplevde som negativt så prisade man de ting som man upplevde som fint och positivt med Sverige.

Kvinnorna kände sig som främlingar när de kom hem till Sverige men ändå kände de inte sig som amerikaner. Detta skulle jag vilja knyta an till både Simmels "Främlingen" och till Stonequists teorier om den marginella människan som behandlades i teoridelen i kapitel 3. Båda dessa figurer tillhör två eller flera kulturer men känner sig samtidigt ett visst utanförskap i både sin gamla och nya kultur.

" I nästan hela mitt vuxna liv har jag varit här. Det var en period när jag hade varit här i åtta år eller nåt sånt, när jag kände mig väldigt hemlös. För helt plötsligt vet man inte var man hör hemma längre. För helt plötsligt är man inte 100 procentigt svensk längre och man hör inte hemma i Sverige men man hör definitivt inte hemma här. Då blir det

ett ingenmanlandssyndrom som jag kände väldigt starkt ett tag och då kände jag mig nästan lite deprimerad - nu kommer jag inte höra hemma någonstans, jag har tappat den där tråden.”

4.3 Stereotyper

För att försöka att förstå hur kvinnorna såg sig själva försökte jag att få en uppfattning om vad kvinnorna hade för bild av svenskor respektive amerikanska kvinnor. Enligt teorierna om etnocentrism värderar man andra kulturer ur sin egen kulturs perspektiv. Genom att konstruera sin egen motsats, t. ex. med hjälp av fördomar och stereotyper, beskriver man sig själv och den kultur man tillskriver sig. Med anledning av teorierna kring etnocentrism försökte jag få kvinnorna att beskriva sin bild av den svenska respektive amerikanska kvinnan. Naturligtvis var kvinnorna medvetna om att de förmedlade stereotyper.

Genom att fråga vilken bild de hade av svenskor kontra amerikanskor försökte jag utläsa hur de ställde sig själva i den jämförelsen. Av denna anledning lockade jag med flit fram stereotyper om hur svenskan och amerikanskan är enligt kvinnorna i min studie.

Den svenska kvinnan i Sverige beskrevs som ärlig, rejäl, självständig, utbildad, arbetsam men också lite trist, inrutad, avundsjuk, klagade och ska vara ”så lagom”. Kvinnorna ansåg den svenska kvinnan vara naturlig, både till sätt och utseende.

”En typisk svensk tjej hemma, hon är väldigt naturlig. Är väl egentligen inte så involverad i hur hon ser ut. Hon är ganska osminkad och naturlig. Oftast väldigt snäll och rar. Dom är ganska allmänbildade, dom flesta.”

Den amerikanska kvinnan sattes som en sorts motpol till den svenska när kvinnorna skulle beskriva hur de såg henne. Hon var bl. a. positiv, vänlig, hjälpsam och lätt att få kontakt med. Hennes negativa sidor var att hon är statusinriktad, ytlig, halvfalsk och har en stor dröm att gifta sig. En av kvinnorna gav en väldigt negativ, karikatyrisk bild av amerikanska kvinnor.

”Det är dom där urtypiska sakerna, jättegärna silikonbröst, högklackade skor, långa manikurerade naglar. Jag menar, hela det här landet är fullt med manikyrställen. Hela landet består av manikyrställen, det är helt otroligt. Det är som en enorm symbolisk grej. Var kommer allt hårspej från? Jo, det är Amerika. Det är blont och hårsprejat och bröstigt och nagligt och liksom fjäsigt och allmänt damped blond. Men väldigt snäll och

så där, naiv, vill gifta sig, status, ser till att dom blir omhändertagna. Det är lite goldigger, goldrush times, det gäller att make out the best. Det är en schablonfigur, definitivt, men lite så är urtypen när man kommer ut till...”

Ytlighet tycktes vara ett nyckelord i beskrivandet av den amerikanska kvinnan. Detta förekom dock oftare hos de yngre kvinnorna än de äldre som inte uttryckte sig på samma sätt. De hade inte heller samma negativa attityd gentemot amerikanskor. De uttryckte sig även mer diskret om den amerikanska kvinnan. Jag tror att detta beror på att de kan ha nått en ytterligare fas i sitt eget identitetsarbete.

4.4 Egen kultur

Känslorna är dubbla inför situationen som utlandssvensk. Kvinnorna känner att de varken hör hemma i den svenska kulturen i Sverige eller i den amerikanska. De bilder de förmedlar av amerikanskor är inte särskilt positiva och kvinnorna känner inte att de är som dem.

Istället tycks man ha skapat sig en egen grupp som man känner att man kan referera till, där man känner total samhörighet och gemenskap. I egenskap av att vara just svenskor som lämnat Sverige och som nu bor i New York har kvinnorna delat många erfarenheter. Detta utgjorde basen för en speciell sorts gemensam identitetsuppfattning. Man refererade ofta till sin grupp som just ”vi svenskor i New York”. De kände alltså stark gemenskap med varandra. De ansåg att de var lika på så sätt att de delade den svenska bakgrunden och hade liknande erfarenheter.

”Vi har ju den gemensamma nämnaren att vi är svenskor som flyttade utomlands och står med en fot i varje land”

Egenskapen att vara utlandssvensk förenar alltså de svenska kvinnorna som lever i New York. Man anser att det i denna grupp finns något som man kan identifiera sig med.

”Vi har det gemensamt. Vi har en gemensam nämnare i och med att vi är svenska och i och med att vi har utvandrat, vilket jag tror betyder att vi var annorlunda när vi var hemma. Vi ville nånting annorlunda och vi vågade. Så vi måste ha den gemensamma nämnaren att vi ville göra nånting annorlunda också.”

Man tyckte att man var annorlunda i förhållande till hemmasvenskarna på mer än ett sätt. Förutom att man hade förändrats genom de år man levtt utanför Sverige kände man

även att man var förenade genom egenskapen att ha gjort något annorlunda än de andra, att man vågade. Genom att ta spjärn mot det konventionella, svenska, ”normala” stärktes deras band ytterligare.

” Dom är mycket tråkigare. dom gör inte så mycket. Dom stannar hemma, men det gör man ju i Sverige. Man går inte ut, umgås inte så mycket, tycker jag. (...) Dom som är gifta verkar inte ha så spännande liv.”

New York står för det som speglar deras vardag och verklighet, inte resten av USA. Genom att poängtera skillnaden mellan New Yorkers och övriga amerikanskor distanserar sig kvinnorna även från det som de anser är typiskt amerikanskt.

”Jag tror det ska mycket till för att man ska ha någonting gemensamt med många amerikanska kvinnor, hihi. Det är också en skillnad mellan NY och resten av USA, måste jag säga. Amerikanska kvinnor som inte kommer från New York, dom är märkliga varelser dom. Jag måste erkänna att jag har väldigt få rent amerikanska vänner.”

Alla kvinnor som jag intervjuade betonade att kvinnor och folk i allmänhet i New York inte är som i övriga USA. Man menade att New Yorks befolkning var annorlunda och därmed även kulturen. New York var enligt kvinnorna väldigt stimulerande med sin mångfald av folk från hela världen, kulturutbud, nöjen, stimulerande arbeten o.s.v. Man kände sig som en del av den kulturella mångfalden som finns i staden och en av kvinnorna uttryckte sin kulturella tillhörighet på följande sätt:

”...Att bli amerikansk medborgare...Jag menar, jag är en New Yorker, det skulle bli väldigt svårt för mig att bli amerikansk medborgare. Jag känner inte för Amerika så mycket, att stå och sjunga inför den amerikanska flaggan. Jag känner inte för det. Men jag känner för New York, jag är en New York-bo och om jag kunde vara medborgare av New York...jag ÄR medborgare av New York, så känner jag.”

Att vara en del av New York var något som samtliga kvinnor upplevde som en stor del av sin identitet. Vad detta innebär var det inte någon av kvinnorna som riktigt kunde förklara, bara att man kände sig som en del av det. Dock talade man ofta om ”de duktiga kvinnorna i New York” som var karriärkvinnor, äventyrslystna, ogifta, utan barn – d.v.s. egenskaper som de flesta av kvinnorna i min studie kunde identifiera sig med.

”Nej...Jag är nog lite New Yorkish skulle jag tippa...i och med att jag inte är typiskt amerikansk...”

4.4.1 Ursprunget

Jag skulle vilja ta upp Stonequists begrepp ”den marginella människan” som i egenskap av kosmopoliten saknar bakgrund. När den kulturella bakgrunden saknas värnar man extra om traditionerna och det kulturella ursprunget, menar Stonequist.

För sju av de tio kvinnorna var de svenska traditionerna och högtiderna viktiga och de firade dem på svenskt sätt i största möjliga mån. De övriga tre sade sig fira svenska traditioner ibland, ibland inte. En av dessa tre sa att om hon hade haft barn så hade det förmodligen varit annorlunda, eftersom hon ansåg att det då hade varit viktigare att värna om sådant.

Två av kvinnorna hade sina systrar som levde i New York. En hade sin mamma som bodde ungefär halva tiden i New York och halva i Sverige. Dessa tre kvinnor firade alltid de svenska högtiderna tillsammans med sina respektive familjemedlemmar som var i New York. Att ha en familjemedlem så nära tyckte kvinnorna utgjorde en trygghet. Genom att ha sin syster eller mamma i New York hade man alltid någon att dela traditioner och högtider med och så även sin svenskhet.

”Och i och med att hon är här så mycket och hon är svensk och vi har svenska traditioner och vi äter matjesill och frossar. Så hon är familj med mig, med det svenska. Så jag har den biten med mig.”

I den egna, vad man skulle kunna kalla ”svensk-New Yorkish” kulturen som kvinnorna har, fann jag olika grader av närmande till Sverige. Men ändå ansåg man att man gav mer uttryck för sin svenskhet nu när man bodde i New York än vad man hade gjort innan. Svenskheden och den svenska kulturen hade alltså trots allt en central roll i kvinnornas liv. Man kände att man bejakade sin svenskhet i större utsträckning i och med avståndet till Sverige.

”Jag tycker att man är mycket svenskare när man är här än vad man någonsin varit hemma.”

I begreppsdiskussionen i kapitel tre tog jag upp Arnstbergs resultat av sina studier av svenskar och svenskheten. Han fann att svenskamerikaner var de enda svenskarna som bejakade sin svenskhet och menade att de var amerikaner i sitt bejakande. I motsats till detta talar Stonequist, som ovan nämnts, om att den marginaliserade människan, som skapas i storstäderna, har ett behov av att utöva och bejaka sin kulturella bakgrund. Vilken av dessa diskussioner som må vara den rätta kan inte utläsas av denna studies

material. Dock skulle jag vilja påpeka att den amerikanska kulturen som uppmuntrar bevarande av ursprungskulturer säkert har gjort så även i de svenska kvinnornas fall. Påverkan av det man upplever i sin vardag är en del av den ständiga identitetsprocessen. New York är förmodligen en av de städer i världen som har flest olika folkgrupper. Marginaliseringen av människor sker ständigt och alla värnar om sitt ursprung.

” Det är nästan så att man får en kick av det också. Det är accepterat. Var stolt över ditt ursprung och så där ”

En kvinna förklarade det var viktigt att hålla på traditionerna, speciellt i New York där väldigt många olika kulturgrupper samlas. Hon förklarade att man som svensk i New York därför var tvungen att söka upp det svenska själv. I Sverige har man det naturligt runt sig så hon menade att då tänker man kanske inte så mycket över det hela.

” Jag är ganska traditionsbunden så jag vill hålla kvar vid dom där...Just när man vet att man är iväg från det men...jovisst, hade jag bott i Sverige nu så vet jag inte om jag hade brytt mig så mycket. Då är man invävd i mönstret. Då händer allt automatiskt på något vis men här så söker man upp det.”

Av kvinnornas berättelser kunde jag förstå att ju större det mentala avståndet till Sverige är desto mer entusiastisk blir man över att bejaka sitt ursprung. Detta belyses mer under följande avsnitt.

4.4.2 Medborgarskapet

När man får medborgarskap i ett annat land innebär det att det nya landet blir individens nya, juridiska hemvist. Det är naturligtvis ett stort beslut i en människas liv. Detta var en fråga som många av kvinnorna hade funderat över, speciellt de som hade bott väldigt länge i New York. Att ta steget till att bli amerikansk medborgare innebär även att man måste säga upp sitt ursprungliga medborgarskap, eftersom man inte får inneha både amerikanskt och ett annat medborgarskap på en gång. Detta innebär ett mentalt stort steg från ursprungslandet och den kultur man kommer ifrån. Kvinnorna i min studie, speciellt de äldre som bott längre tid i New York, hade många funderingar kring denna fråga. Att få amerikanskt medborgarskap innebär många juridiska fördelar om man bor i USA. Detta var kvinnorna naturligtvis medvetna om, men ändå var det bara två av de tio kvinnorna som medverkade i intervjuerna i min studie som hade blivit amerikanska medborgare. En av dessa kvinnor var gift med en amerikan.

Två av kvinnorna som fortfarande har svenskt medborgarskap uttryckte sig så här:

”Jag är svensk medborgare fortfarande och det är mest av sentimentala skäl som man är det. För jag har bott här i nästan 40 år och då borde man ju vara medborgare här men jag vill inte bli det om jag ska förlora mitt svenska medborgarskap.”

” Ja, jag är svensk medborgare och tänker förbli det. Det är någonting som sitter djupt. Jag kan inte bara ge upp det. Jag vet inte hur...”

Känslan av att vilja vara svensk och tillhöra sitt eget ursprung var stark bland majoriteten av kvinnorna. Även de två som numera var amerikanska medborgare kände att de ville ta del utav svenskheten. En av dem uttryckte sig på följande sätt:

”Jag har blivit amerikansk medborgare och jag har aldrig i mitt liv sjungit nationalsången, viftat med svensk flagga så många gånger som jag har gjort sen jag blev amerikansk medborgare.”

Det pågår ständigt ett samspel mellan närhet och distans till den egna svenskheten och den processen är en del av kvinnornas vardag. Man söker en balans i den egna identitetsuppfattningen som ständigt rubbas, men återuppstår genom konstruktion, dekonstruktion och rekonstruktion av identiteten.

4.4.3 "Svensk - New Yorkish" och SWEA

De svenska kvinnorna som jag träffade i samband med denna studie under min vistelse i New York var som redan nämnt alla medlemmar av SWEA. Enligt min bedömning hade de en alldeles egen kultur som jag skulle vilja kalla svensk-New Yorkish . Jag har redan nämnt att kvinnornas identitet var på en glidande skala av närmande och distanstagande till svenskheten. Jag fann dock att man kände en samhörighet med varandra och att man relaterade till de andra som delade ens erfarenheter som en grupp. ” Vi svenskor i New York” sade man och exkluderade därmed alla hemmasvenskor, amerikanskor och övriga New York-bor.

Jag skulle här vilja hänvisa detta till Fischers teorier om hur urbaniseringen skapar en mängd olika subkulturer. De utlandssvenska kvinnorna i New York känner, enligt denna studies resultat, att de tillhörde en egen subkultur. De hade bildat ett eget socialt nätverk

av svenskor i storstaden, i detta fall genom SWEA. Här fann kvinnorna likasinnade med samma ursprung, samma språk och samma kulturella bakgrund.

Inom SWEA fanns det olika grupper av kvinnor. Fast de många av dem inte såg på SWEA på samma sätt och hade olika inställning till organisationen i allmänhet fyllde den en viss roll i kvinnornas närmande till Sverige. Under olika svenska högtider sammanstrålade de flesta av kvinnorna jag mötte för att fira t. ex. midsommar tillsammans.

Det var stor skillnad på hur de äldre och de yngre ställde sig i förhållandet till SWEA. De yngre ville inte riktigt se sig själva som SWE:or utan påpekade flertalet gånger att det endast var för business networking och att SWEA inte fyllde någon social funktion i deras liv. Trots det var SWEA inte helt obetydligt för dem som svenskar och för deras kontakter med likasinnade.

4.5 Bilder av Sverige

Sverige och dess befolkning har, precis som alla andra länder, både bra och dåliga sidor. Rent objektivt är detta lätt att konstatera, Men hur ens känslor ter sig för det som är ens ursprung är mer komplicerat och flerdimensionellt. Majoriteten av kvinnorna som intervjuades i denna studie hade relativt lika förhållanden till sitt ursprung och den kultur de kommer ifrån. Sverige står för många positiva saker hos de utlandssvenska kvinnorna i New York. Men man minns också varför man flyttade därifrån.

4.5.1 Anledningar till migrationen

Till skillnad från flyktingar var de svenska kvinnorna aldrig tvungna att lämna sitt hemland. Inga sådana omständigheter råder och rådde inte i Sverige under den aktuella tiden för utvandringen. Istället flyttade kvinnorna av andra anledningar. Den vanligaste av dem var "äventyrlighet" eller "nyfikenhet". Två utav kvinnorna berättade att de åkte till New York för att arbeta som au-pairer i ett år. Någon flyttade för studier, eftersom hon hade fått stipendium för att läsa vid ett amerikanskt universitet. Två av kvinnorna nämnde även vädret och det trista, mörka vinterhalvåret som en bidragande faktor till varför de lämnade Sverige. En av kvinnorna flyttade för att hon hade träffat en amerikansk man.

Åtta utav de tio kvinnorna åkte inte till USA med tanken att stanna där för så lång tid. De förklarade att de endast hade planerat att stanna ett eller några år. Några av kvinnorna berättade att de hade bestämt sig för att inte åka hem så fort det blev jobbigt för att "visa att man inte misslyckats".

De konkreta anledningarna till varför kvinnorna lämnade Sverige var alltså relativt olika. Men som ovan nämnt så var äventyrlighet en orsak till varför man åkte utomlands. Alla kvinnorna uppgav att de kände att de ville uppleva något annorlunda.

"Man ville något annorlunda och bättre. Att bryta normen på något vis."

I och med att det aldrig var något tvång för någon av kvinnorna i denna studie att flytta ifrån Sverige innefattar deras förhållande till Sverige en sorts dubbeltydighet. Samtidigt som man vet vad man en gång frivilligt lämnade har man ändå en något romantiserad bild av sitt ursprungsland.

"Jag tror att man förskönar det lite när man bor här men ändå är jag realistisk för jag vill ju inte flytta tillbaka. Så jag ser ändå det för vad det är."

I teoridelen i denna uppsats har jag tagit upp Ålunds diskussion kring invandras mytkonstruktion av det gamla landet. Detta sker i en konstant rekonstruktion av det förflutna genom återspeglningar av de förändringar som man utsätts för i sin nya tillvaro. Kvinnorna som jag mötte i New York var måna om att värna om sitt ursprung. En viktig del av detta är att bevara ursprunget i sitt sinne som något vackert som man kan längta tillbaka till.

”Det är klart att jag ibland blir nostalgisk och då kommer man bara ihåg allt som är vackert och fint. (...) Men så läser jag ändå nyheterna från Sverige då och då, och då tänker man ”nej, det får inte bli så, det får inte bli förstört, det får inte bli invandrarhat. Inte i Sverige, jag spenderar inte så mycket tid till att titta på den aspekten för man vill ändå behålla det som en dröm. ”

Samtidigt som kvinnorna är måna om att bevara de vackra minnena av Sverige är man ändå medveten om de nackdelar som Sverige har. De äldre kvinnorna nämnde Jantelagen som något som de upplevde som väldigt negativt med Sverige. Den är en sorts motsats till den positiva, uppmuntrande stämning som kvinnorna upplevde i sitt nya hemland. Genomgående var att man tyckte att man själv hade blivit en mer positiv och spontan person sen man lämnade Sverige. Man nämnde även att svenskar klagat mycket och inte inser hur bra de har det egentligen.

4.5.2 Symboler

Den svenska kulturen är, precis som alla andra kulturer, fylld av symboler. Dessa kom ofta upp när jag under intervjuerna frågade kvinnorna vad de ansåg vara svenskt. Arnstberg skiljer, som tidigare nämnt i kapitel tre, mellan rituella och funktionella symboler. Han har i sin forskning kommit fram till att bland utlandssvenskar har de rituella symbolerna en mer framskjuten plats. Detta gällde även i kvinnorna som medverkade i denna studie.

När kvinnorna fick frågan om vad de tyckte var svenskt började samtliga med att spontant svara med att nämna en massa svenska symboler. De mest framträdande symbolerna i kvinnornas beskrivningar var bl. a. dalahästar, röda hus med vita knutar, syrenbuskar som är rituella symboler och köttbullar, knäckebröd och Kalles Kaviar som är funktionella sådana.

Kvinnorna tog också upp de svenska traditionerna och högtiderna i sina svar och inkluderade maten som hör högtiderna till såsom julskinka, lussekatter, glögg, sill och potatis o.s.v. Dessa symboler var alltså kvinnornas första association när man talade om vad som är svenskt.

När det gäller symboler var det mycket intressant att få komma hem till de sju kvinnor som jag intervjuade i deras hem. Majoriteten av dem hade prydnader i sitt hem som visade på det svenska ursprunget på ett eller annat vis. Det kunde vara en svensk flagga,

en tavla med en röd stuga med vita knutar, en ”välkommen”-skylt på dörren eller ett broderat svenskt ordspråk.

Det var intressant att upptäcka att en av kvinnorna vars berättelse tycktes visa att hon distansierade sig från Sverige hade ett hem som var fullt med svenska symboler. Åter här kunde jag uttyda en dubbelhet i förhållandet till Sverige och den egna identiteten.

4.5.3 ” Det där vackra ursprunget”

Jag skulle åter vilja referera till Ålund och hennes diskussion kring det etniska minnet, som ständigt rekonstrueras i samverkan med det nya, med förändringarna. Man idealiserar sitt ursprung och viljan att bevara de vackra minnena suddar delvis ut de negativa aspekterna av ens hemland. Detta fenomen fann jag hos majoriteten av de svenska kvinnorna som jag träffade för intervju i New York.

”Man vill tänka tillbaka och tänka att det är perfekt. (...) Jag föredrar att behålla en vacker bild som jag har i mitt huvud istället för en massa negativa saker som jag läst eller hört.”

Trots sina nostalgiska bilder av Sverige försökte kvinnorna samtidigt hålla sig à jour med vad som sker i det gamla hemlandet. Det tycktes vara något som var viktigt för dem. Man ville inte missa för mycket av det som hände, fast man inte längre bodde där. Samtliga kvinnor var väldigt medvetna om att dagens Sverige inte ser ut som det var när de lämnade det, oberoende om det var nio eller 40 år sedan de lämnade det.

På något sätt försökte de dock att skilja den nya, kanske skrämmande informationen de fick om Sverige från den bild de själva hade målat upp som ”det där vackra ursprunget”, för att citera en utav kvinnorna.

Samtliga kvinnor som jag intervjuade pratade mycket om den svenska naturen när vi kom in på frågan om vad man saknade i Sverige. Ljuset, skärgården, havet, skogarna och svamp var bara några av de naturfenomen som kvinnorna talade sig varma om. Man diskuterar i allmänhet ofta kring att svenskarna är ett naturälskande folk och i dessa kvinnors fall skulle jag delvis vilja instämma. En annan, eller ytterligare, orsak till längtan efter den svenska naturen kan vara att New York är en pulserade storstad med begränsade möjligheter att komma ut på landet och i naturen. Att sakna sin barndoms gräsmattor och båtliv kan tyckas vara inte alltför långsökt i denna miljö.

” Men också värmen, man kommer ihåg det som är underbart, som att springa barfota i gräset med massor av tusenskönor på gräsmattan.”

En annan utav kvinnorna uttryckte sin längtan såhär:

”Vad jag saknar mest, det är hela tiden det som jag saknar nu och saknar jämt, det är ljuset och sommaren och Bohuslän. Det är paradiset på jorden, Bohuslän.”

Förutom den svenska naturen talade kvinnorna om jämställdheten i Sverige som något bra. Man tyckte att svenska kvinnor var självständiga och klarade sig själv. En av kvinnorna var även stolt över att Sverige stod för mänskliga rättigheter och human politik.

Nio utav de tio kvinnorna åkte tillbaka till Sverige regelbundet. ” Det där vackra ursprunget” bevarades delvis genom att återresorna alltid skedde i form av semester. Man arbetade inte när man återvände till Sverige och man hade ingen trist vardag där. Man träffade familj och vänner och hade trevligt i största mån.

4.5.4 Det trista Sverige

Som jag nämnt förut hade kvinnorna väldigt dubbla känslor inför Sverige. De aspekter som kvinnorna upplevde som negativa med det gamla hemlandet var gemensamma, men man upplevde det av olika grad. Man ansåg att Sverige var stelt och ospontant. En kvinna tyckte att det var formellt, bl.a. eftersom folk behöver inbjudningar för att hälsa på varandra. Man får inte sticka ut utan ska helst vara en i mängden. Jantelagen gör så vi inte uppmuntrar varandra. Man är avundsjuk och en relativt negativ attityd är vanligt i Sverige, enligt kvinnorna.

Några av kvinnorna var övertygade om att de inte skulle haft något speciellt spännande liv om de hade stannat kvar i Sverige. De trodde att de hade varit gifta och bott i hus med barn och haft ett alldagligt jobb. Man trodde att man inte skulle ha förverkligat sina drömmar om man stannade kvar.

”Huhg! Jag tror att jag hade hoppat i sjön! Haha! Stryk det! Jag hade nog varit gift, haft några barn och radhus i x-stad, eller nåt sånt....Jag hade nog varit ganska insnöad...”

Även om det kan tyckas som ett ganska hypotetiskt och ovidkommande ämne i detta sammanhang anser jag att det kan visa viktiga aspekter av synen på Sverige. Av vad jag kan bedöma visar det hur kvinnorna upplever på vilket sätt Sverige skulle begränsat

dem och de drömmar de hade. En annan kvinna beskrev hur hon föreställde sig att det skulle vara:

”Jag tror att jag hade haft familj redan och haft ett vardagligt jobb kanske. Även om jag hade haft högre ambitioner och så, hade velat göra något annat innerst inne så tror jag nog att hade...suttit fast nästan.”

Man målade upp en ganska grå, trist bild om ett väldigt vardagligt liv när man beskrev hur man trodde att livet skulle ha sett sig om man aldrig hade flyttat till New York. Man såg flytten från Sverige som en möjlighet att få utvecklas och försöka att förverkliga sina drömmar.

4.5.5 Hem och hemlängtan

Samtliga kvinnor som jag intervjuade i New York refererade till Sverige som ”hem”. Även de kvinnor som bott i New York i mer än halva sitt liv använde ordet ”hem” om Sverige. Uttrycket ”hem” märkte jag dock att kvinnorna oftast använde när de talade om sin familj som var kvar ”hemma”. Alla hade minst en förälder där, men oftast var hela familjen kvar i Sverige. Eftersom ingen av kvinnorna hade ett eget boende i Sverige hade de alltså heller inget fysiskt eget ”hem”. När man besökte Sverige så bodde man hos sina föräldrar. Detta utgjorde ens ”hem” i Sverige. Enligt min bedömning hade familjen och tryggheten som den ger en stor betydelse i uttrycket ”hem” för kvinnorna.

” Det är skönt att veta att var jag än är i världen så vet jag att mina föräldrar och min familj är kvar i Sverige så jag har alltid en fast punkt om det skulle vara så att jag vill åka hem. Sverige är fortfarande som ett hem.”

Alla kvinnor hade alltså familjemedlemmar kvar i Sverige. Möjligheten att åka tillbaka fanns alltid och detta kändes som en trygghet för kvinnorna. Att ha valfriheten att kunna återvända var viktig.

Ingen av kvinnorna hade någonsin haft så stark hemlängtan att de på allvar gjort planer på att flytta tillbaka till Sverige. De ansåg att vetskapen att man alltid kan åka hem om man vill räckte. Trots det hade nästan alla upplevt stunder då de känt att det hade varit skönt eller enkelt att återvända. Längtan var starkast när tillvaron i New York inte kändes så bra av en eller annan anledning. Under deprimerade stunder tänkte kvinnorna

mer på Sverige än annars. Även under svenska högtider som man brukade fira med familjen kände kvinnorna hemlängtan.

Vissa utav kvinnorna hade under vissa perioder försökt att spjärna mot sin hemlängtan på olika sätt. Vid jobbiga perioder skyddade man sig mot en eventuell vilja att återvända. En utav kvinnorna valde att alltid åka och hälsa på familj och vänner i Sverige i november. Då var hon garanterad tråkigt, kallt väder, inget sommarljus eller glada, sommarklädda människor på gatorna. En annan av kvinnorna skyddade sig från att vilja återvända genom att åka på besök till Sverige under väldigt kort tid.

”Det brukade vara fem dagar, haha. Nu blir det kanske 10...Jag vet inte varför jag har gjort så mot mig själv heller. Jag har nästan känt ”jag vill inte åka, jag vill inte åka” men när jag väl kommer hem så springer jag omkring som en skållad råtta. Sen får jag lite krupp då för då känner jag ”men vänta, åh, det är ju här jag ska vara, med det här är ju, åh” och sen drar jag på en gång så det är kanske också nån typ av skyddsmekanism för att inte behöva känna den där längtan kanske eller...jag vet inte.”

På så sätt kunde hon skydda sig mot de starka känslor som hon har för Sverige, trots att, eller kanske på grund av, hon flyttat därifrån.

4.5.6 Objektivitet

Ett genomgående tema bland kvinnorna var att de hade mer eller mindre samma saker som de ansåg som positiva med det gamla hemlandet och likaså var de negativa aspekterna gemensamma. Jag skulle vilja applicera detta på Simmels teorier om främlingens objektivitet i egenskap av att vara just främling. Kvinnorna bor inte i Sverige sedan länge. De hade under den tiden genomgått den del av främlighetsprocessen som medför förmågan att objektivt kunna betrakta en kultur. Jag skulle vilja påstå att denna objektivitet bara var delvis objektiv, eftersom kvinnorna fortfarande bar på sina erfarenheter från Sverige, men även de från New York . Distansen är ett faktum men man kan inte radera de personliga erfarenheter och historia en person bär med sig. Att påstå att kvinnorna var objektiva i sitt förhållande till Sverige vore en förenkling av ett mycket komplext problem.

5 SLUTSATSER

Det var två huvudfrågeställningar som jag sökte svaret på i min studie av de tio utlandssvenska kvinnorna i New York. Den första var hur kvinnorna ser på sin kulturella identitet. Den andra var hur deras relation till Sverige är efter många års frånvaro från den svenska vardagen. Följande rubriker fångar kärnan av de slutsatser som jag kom fram till i analysen.

5.1 Svensk-New Yorkish

Kvinnorna som jag intervjuade i New York kände sig inte riktigt som hemmasvenskorna, d.v.s. de svenska kvinnorna som bor i Sverige. Man kände att man hade utvecklats åt olika håll genom att ha fått nya erfarenheter som man inte delade med dem. Dessutom upplevde man att man hade andra referensramar och mål i livet.

Kvinnorna kände sig inte heller som amerikanskor. Man tog avstånd till det amerikanska genom att måla upp stereotypa bilder av den amerikanska kvinnan. Samtliga kvinnor påpekade att det var stor skillnad mellan New York och övriga USA. När amerikansk identitet kom på tal refererade man sig istället som svensk, inklusive de två kvinnorna som numera var amerikanska medborgare.

Närmandet och distanstagandet till Sverige hade tänjbara tidsramar för kvinnorna och hur det tedde sig för var och en var ytterst individuellt. Gemensamt för dem alla var dock att de hade dubbla känslor inför Sverige. Man pendlade mellan distanstagande av det man upplevde som dåligt och negativt och närmande av det som man tyckte var vackert och positivt.

De svenska kvinnorna som lever i New York tycktes ha skapat sin egen lilla subkultur där det gemensamma ursprunget och erfarenheterna av att bo utomlands utgjorde basen för en gemensam identitetsuppfattning. De refererade ofta till sin grupp som "vi svenskor i New York". Jag skulle vilja kalla denna gemensamma identitet för "svensk-New Yorkish". Detta uttryck innefattar både det svenska ursprunget och känslan att vara en del av storstaden New Yorks kulturella mångfald.

5.2 Det trista Sverige som "det där vackra ursprunget"

Kvinnornas första association, när vi talade om Sverige, var de svenska symbolerna. Man tänkte på sill och potatis, köttbullar, knäckebröd. Dalahästar, röda stugor med vita knutar och syrenbuskar var andra symboler som kvinnorna nämnde. Förutom symbolerna talade de om de svenska högtiderna och traditionerna med all mat som tillhör.

Kvinnorna hade väldigt dubbla bilder av det gamla hemlandet. Man romantiserade Sverige och månade om att behålla en vacker bild av det gamla hemlandet som man kunde längta tillbaka till. Det talades om den vackra naturen, den det fantastiska ljuset och sommaren. Man hade känt hemlängtan när livet var svårt i storstaden eller vid vissa svenska högtider. Samtidigt var kvinnorna mycket medvetna om de negativa aspekterna med Sverige. Man tyckte att Sverige var trist och ospontant.. Det var formellt och folk hade svårt för att uppmuntra varandra. De dubbla känslorna för Sverige kännetecknade samtliga kvinnors berättelser. Trots den romantiserade bilden av Sverige som det vackra ursprungslandet mindes kvinnorna fortfarande varför de gjort valet att inte återvända.

5.3 Egna reflektioner

Redan vid andra intervjun anade jag en mycket viktig del av det som kom att bli min analys. Bland de svenska kvinnorna i New York finns det en allmän inställning till vikten av att hjälpa andra svenskar. En av kvinnorna berättade att en av de andra kvinnorna hade sagt att: "Det är en svensk tjej här som behöver vår hjälp med att hitta folk att intervjua. Det är klart att vi ställer upp, eller hur!". Jag, som svensk, möttes av väldigt positiv respons från alla håll. Jag frågade mig många gånger under materialinsamlingens gång hur kvinnornas berättelser skulle varit annorlunda om jag, som intervjuare, hade varit av en annan nationalitet. Resultatet hade förmodligen inte blivit detsamma.

Eftersom jag själv är svensk så föll sig många saker i kvinnornas bakgrund naturliga för mig. Jag lade märke till att vi aldrig hade några direkta kommunikationsproblem gällande förståelse. Vi talade samma symbolspråk. Inom många områden hade vi samma referensramar, vilket underlättade mitt arbete och kvinnornas berättande.

Det finns en risk med att studera sin egen, eller en närliggande kultur. Man kan drabbas av hemmablindhet (Arnstberg, 1989). Om såvida var fallet är inte min uppgift att bedöma, men jag anser att de resultat jag kommit fram till kan ha hög validitet bland den lilla grupp som jag intervjuade i New York.

En ytterligare anledning till kvinnornas tillmötesgående och vänliga inställning till denna studie kan ha berott på att många av kvinnorna identifierade sig med min situation som ung och ”ny” i storstaden långt hemifrån. De hade ju alla varit där en gång själva. Att jag inte skulle stanna i New York i mer än några månader verkade inte spela så stor roll. Att stötta ”nykomlingarna” ansågs vara av hög prioritet.

Som det framgår av analysen var alla de kvinnor jag träffade väldigt positiva till sitt val att bo i New York och verkade trots sina dubbla känslor trivas väldigt bra med att inte längre bo i Sverige. Mina resultat hade säkerligen varit helt annorlunda om jag även hade intervjuat kvinnor som inte trivdes så bra i sin situation. Chansen att jag skulle få tag på några intervjupersoner som var negativt inställda till att vara utlandssvenskar var ganska liten eftersom de förmodligen skulle ha flyttat hem till Sverige igen och inte varit kvar i New York överhuvudtaget.

New York är trots allt en anonym stad. För att komma in i ett socialt nätverk får man anstränga sig mer än på mindre ställen. Det kan vara svårt att finna sina likar när man är ny. Jag tror att organisationer som SWEA kan hjälpa många ”nykomlingar” i storstaden, som i mitt fall. Naturligtvis fyller de funktionen som en sammanhållande även för de äldre, mer erfarna personerna. De är oftast nyckelpersoner i organisationerna. Genom att finna en minsta gemensamma nämnare känner folk att de tillhör samma grupp. De gemensamma erfarenheterna och kulturen för folk närmare varandra.

Litteraturlista

- Arnstberg, Karl-Olov *Svenskhet - Den kulturförnekande kulturen.*
Carlssons, Malmö. 1989
- Ehn, Billy m.fl. *Kultur och erfarenhet.*
Carlssons Bokförlag, Stockholm. 1999
- Ehn, Billy &
Löfgren, Orvar *Kulturanalys.*
Gleerups Förlag, Malmö. 1982
- Eriksen, Thomas Hylland *Etnicitet och nationalism*
Bokförlaget Nya Doxa, Nora. 1998
- Gaunt, David &
Löfgren, Orvar *Myter om svensken.*
LiberFörlag, Stockholm. 1984
- Giddens, Anthony *Sociology.*
Polity Press, Cambridge, England. 1993
- Hallerstedt, Gunilla &
Johansson, Thomas *Främlingskapets anatomi.*
Carlssons, Stockholm. 1996
- Hellström, Gunnar *På spaning efter det blågula.*
Gleerups förlag, Malmö. 1996
- Johansson, Thomas &
Miegel, Fredrik *Kultursociologi.*
Studentlitteratur, Lund. 1996
- Laine-Sveiby, Kati *Svenskhet som strategi.*
Timbro förlag, Stockholm. 1987
- Philips-Martinsson, Jean *Svenskar som andra ser dem.*
Studentlitteratur, Lund . 1981
- Simmel, Georg *Hur är samhället möjligt?*
Bokförlaget Korpen, Göteborg. 1981

Ålund, Aleksandra *Multikultiungdom*
Studentlitteratur, Lund. 1997

Övriga referenser

www.swea.org

Metodlitteratur

Davies, Karen &
Esseveld, Johanna *Kvalitativ kvinnoforskning.*
Arbetslivscentrum, Stockholm. 1989

Holme, Idar Mange &
Solvang, Bernt Krohn *Forskningsmetodik.*
Studentlitteratur, Lund. 1997

Jensen, Morgens Kjaer *Kvalitativa metoder*
Studentlitteratur, Lund. 1995

Lantz, Annika *Intervjumetodik*
Studentlitteratur, Lund. 1993